

Foreningens historie og den grønlandske børnesag

af Jørgen Bertelsen

Det forekommer naturligt ved en 50-års dag at foretage et tilbageblik over de begivenheder i de forløbne år, som danner grundlaget for den organisation, vi i dag kender, ligesom det kan have sin interesse at bringe en beretning om „gamle dages“ livsmønster i det grønlandske samfund – ikke mindst i relation til børns livsbetingelser.

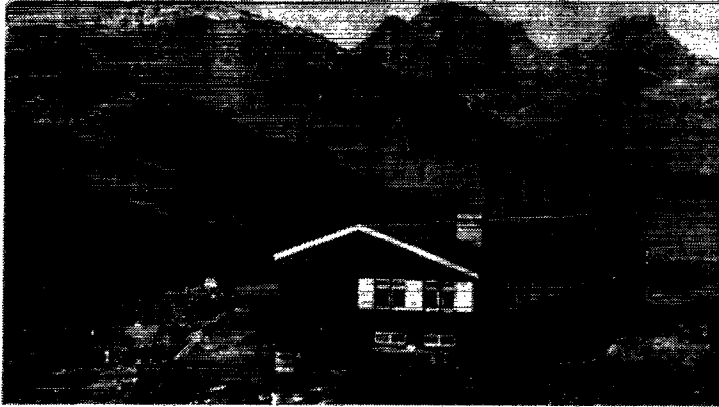
Vi forsøger begge dele. I det følgende bringes et resume af foreningens historie fra dens tilblivelse til i dag. Samtidig har vi den glæde at bringe uddrag af den grønlandske præst Jens Chemnitz' datter, Ruth Chemnitz' erindringer. De giver et godt indtryk af svundne tider og en tilværelse, som de færreste i dag husker, selv om de „gamle dage“ måske i virkeligheden ikke ligger så langt tilbage. Vi har fundet noget værdifuldt og bevarelsesværdigt i de ofte meget personlige erindringer, og det er rimeligt at mindes den indsats, pastor Chemnitz har gjort gennem mange år på et tidspunkt, hvor den grønlandske børnesag har været vort arbejdsområde i et halvt århundrede.

Vor forening er den ældste i sin art i Grønland og startede helt for private midler. Vi skal tilbage til 1923 for at

finde begyndelsen til det, vi kender i dag. I dette år aflagde en dansk rigsdagsdelegation for første gang besøg i Grønland, og dette besøg blev skelsættende for børneforsorgen i landet.

I gamle dages Grønland var anbringelsen af uforsørgede børn ikke på langt nær det problem, som det blev ca. fra dette århundredes begyndelse. Tidligere gjorde samfundets struktur det naturligt, at nogen tog sig af nødstedte børn, men forholdene ændrede sig; det offentlige måtte sørge for, at sådanne børn kom i pleje, og kommunekasserne skulle stille midler til rådighed. Men dette forsløg ikke, og mange børn led faktisk nød og blev yderligere et let bytte for sygdomme. På dette tidspunkt havde en klimaændring ført til en form for sammenbrud af det traditionelle livsgrundlag for befolkningen.

Enkelte læger i Grønland havde gjort opmærksom på, at forholdene var blevet uholdbare, og rigsdagsdelegationen blev så rystet over de forhold, der herskede blandt mange grønlandske børn, at man ved hjemkomsten tog initiativet til dannelsen af „Foreningen til Hjælp for grønlandske Børn“ (nu „Foreningen Grønlandske Børn“), som stiftedes den

*Prinsesse Margrethes
Børnesanatorium
i Angmagssalik.
Opført 1957.*

14. januar 1924. Indsamlede midler og gaver var fundamentet og har lige siden haft betydning for arbejdets gennemførelse.

I 1951 gennemførtes den første tilskudsordning, som igen ændredes i 1962 og stadig er gældende, hvad tilskudets procentvise størrelse angår. Det kan tilføjes, at ombygninger og større moderniseringer falder uden for tilskudsordningen. Det samme gør de egentlige administrationsudgifter i København.

I 1952 blev Hendes Majestæt Dronning Ingrid protektor for foreningen, og Dronningen har flere gange besøgt forskellige af vore institutioner.

I mange år samledes foreningens indsats om opførelse og drift af døgninstitutioner – børnesanatorierne. Det første opførtes i 1925 i Sukkertoppen, og i 1929 indviedes verdens nordligste børneinstitution, børnesanatoriet i Umanak. Disse ældste sanatorier er siden i forskelligt omfang udvidet eller moderniseret. Der blev naturligvis en uvelkommen og ubehagelig pause i foreningens arbejde under 2. verdenskrig, hvor efterretningerne var sparsomme, og man ikke vidste meget om, hvordan det gik ved

institutionerne i Umanak og Sukkertoppen. Administrationen i Grønland sørgede imidlertid for, at man fra Amerika fik samme forsyning, som man havde været vant til at få fra Danmark.

Efter krigen rejstes sanatoriet i Juli-anehåb i 1949, i Jakobshavn i 1954 og i Angmagssalik i 1957.

I de senere år har arbejdet ved institutionerne ændret sig en del, og selve institutionerne er søgt forbedret inden for de tekniske og økonomiske muligheders grænse. Der er stadig ønsker og planer på dette felt og enkelte steder også et påtrængende behov. Samtidig er der sket en ændring i personalesammensætningen. Der beskæftiges nu flere uddannede medarbejdere end tidligere, ligesom grønlandske medarbejdere i stigende tal kommer med i arbejdet. Ved udgangen af 1972 beskæftigedes ialt 156 medarbejdere ved institutionerne i Grønland. Heraf var 30 udsendte og 126 hjemmehørende, incl. ufaglærte, grønlandske medhjælpere. 65 personer var direkte beskæftiget med arbejde med børnene.

I tiden fra 1966 til 1971 skabtes som noget hidtil ukendt i Grønland 7 vugge-

stuer, som foreningen efter anmodning har bistået ved oprettelsen af og siden haft under sin administration. Der har således i de seneste år været tale om 12 institutioner ialt, og det er foreningens håb, at der også i fremtiden vil blive brug for vor indsats i et udbygget samarbejde mellem myndigheder og befolkning i Grønland under tidssvarende former således, at foreningen fortsat kan være et bindeled mellem Grønland og Danmark og være med til også fremtidigt at skabe interesse for Grønland og grønlandske forhold.

Hvad konkrete fremtidige opgaver angår, har der tidligere været tale om, at foreningen skulle gå ind i arbejdet for handicappede børn i Grønland; dette er dog fortsat uafklaret, men der arbejdes med planer om oprettelse af en institution for grønlandske børn under nødvendigt ophold i Danmark, og foreningen har netop med henblik på sådanne opgaver moderniseret sine vedtægter således, at der vil være dækning for en sådan udvidelse af arbejdet.

Økonomisk med- eller modgang er selvsagt af afgørende betydning for et arbejde af denne art og samtidig et tegn på den evt. tilslutning i befolkningen. Som det fremgår af foranstående oversigt, opnåede foreningen et sikret ståsted gennem de offentlige tilskud fra Landskassen og Statskassen, men arbejdsbetingelserne var dog sådan, at de selvskabte indtægter ikke på nogen måde kunne undværes. Et par taleksempler vil vise dette.

I årene fra 1963 til 1972 afholdt foreningen af egne midler følgende udgifter i Grønland:

Driftstilskud til institutioner	kr. 1.659.786,-
Moderniseringer og nyanskaffelser	kr. 1.773.033,-
Etablering af og nyanskaffelser t. vuggest.	kr. 208.879,-
Andre formål	kr. 164.300,-
	<hr/>
	kr. 3.805.998,-
	<hr/>

Fra 1965 til 1970 androg foreningens selvskabte indtægter kr. 4.224.825,-.

Siden da har foreningen betalt sin forfaldne gæld til såvel Stats- som Landskassen, der er skabt visse reserver og igangsat forbedringsarbejder til et beløb af ca. kr. 250.000,-.

Det tjener den ovenfor omtalte rigsdagsdelegation og pastor Jens Chemnitz til ære, at de for så lang tid siden tog initiativet på dette forsorgsområde, og resultatet har gennem årene været, at et stort antal børn har fået sikret en start i livet, og den første, private indsats har nu manifesteret sig gennem oprettelsen af børnehjem, børnesanatorier, vuggestuer og småbørnsstuer i et efter befolkningens størrelse ikke ringe omfang. Dette er fra første færd muliggjort ved den danske befolknings offervilje og interesse og et godt samarbejde med de relevante myndigheder gennem årene.

Der bør gennem en fortsættelse af denne offervilje og dette samarbejde i lang tid fremover skabes mulighed for en fortsættelse af dette arbejde til gavn for den grønlandske børnesag, og vi må håbe, det også i fremtiden lykkes at rekruttere en medarbejderstab med samme positive indstilling som hidtil.